

STEFAN PRUSZYŃSKI, GRZEGORZ PRUSZYŃSKI
Instytut Ochrony Roślin – Państwowy Instytut Badawczy, Poznań

USTAWA O ŚRODKACH OCHRONY ROŚLIN Z 8 MARCA 2013 R. I JEJ KONSEKWENCJE W DZIAŁALNOŚCI DORADZTWA ROLNICZEGO

1. Wstęp

W dniu 12 kwietnia 2013 roku została opublikowana nowa Ustawa o środkach ochrony roślin [Ustawa 2013]. Ustawa ta zgodnie z treścią Art.1 reguluje zasady:

- a) wprowadzania środków ochrony roślin do obrotu;
- b) stosowania środków ochrony roślin;
- c) potwierdzania sprawności technicznej sprzętu przeznaczonego do stosowania środków ochrony roślin;
- d) potwierdzania integrowanej produkcji roślin;
- e) prowadzenia szkoleń w zakresie środków ochrony roślin;
- f) gromadzenia informacji o zatruciach środkami ochrony roślin

– w zakresie nieokreślonym w przepisach rozporządzenia Nr 1107/2009 lub w przepisach Unii Europejskiej wydanych na podstawie przepisów tego rozporządzenia.

Ustawie towarzyszy Krajowy Plan Działania na rzecz ograniczenia ryzyka związanego ze stosowaniem środków ochrony roślin na lata 2013–2017 [Krajowy Plan Działania 2012]. Krajowe Plany Działania, obowiązek opracowania których wynika z zapisów dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/128/WE, określają cele, jakie należy osiągnąć w zakresie ograniczenia ryzyka związanego ze stosowaniem zabiegów ochrony roślin, upowszechnienia integrowanej ochrony roślin oraz upowszechnienia wiedzy dotyczącej bezpieczeństwa stosowania środków ochrony roślin.

Wymienione akty prawne poza zmianami dotyczącymi ogólnych i szczegółowych zagadnień ochrony roślin określają obowiązki pracowników Doradztwa Rolniczego w tym zakresie, przy czym część z nich została zasygnalizowana wcześniej na łamach „Zagadnień Doradztwa Rolniczego” [Pruszyński 2011, Pruszyński, Walczak 2010, Pruszyński, Pruszyński 2013]. Obecnie obok omówienia zmian, jakie wprowadza w polskiej ochronie roślin nowa ustawa bardziej szczegółowo zostaną omówione zadania pracowników doradztwa rolniczego oraz ich udział w upowszechnieniu zasad integrowanej ochrony roślin.

2. Ustawa o środkach ochrony roślin

Nie jest podstawowym celem tego opracowania szczegółowe omówienie treści ustawy, tym bardziej, że w wielu obszernych fragmentach dotyczy ona warunków i wymogów formalnych dopuszczania środków ochrony roślin do obrotu i stosowania, ale przedstawienie zmian, jakie wprowadza ta ustawa w odniesieniu do ogólnych zasad stosowania środków ochrony roślin oraz obowiązków wykonawców zabiegów, doradców i dystrybutorów.

Przystępując do prezentacji ustawy należy zwrócić uwagę na potrzebę uzupełnienia jej treści poprzez zapoznanie się z dodatkowymi dokumentami. Jak zaznaczono wcześniej zapisy ustawy nie obejmują m.in. zagadnień fitosanitarnych oraz organizacji i zakresu obowiązków Państwowej Inspekcji Ochrony Roślin i Nasiennictwa i w tym obszarze nadal obowiązują ustalenia Ustawy o ochronie roślin z 2003 r. Polecieć również należy Rozporządzenie 1107/2009. Zgodnie z Unijnym ustawodawstwem postanowienia rozporządzeń są automatycznie włączane do ustawodawstwa krajów członkowskich i od intencji autorów ustaw zależy, w jakim zakresie zapisy rozporządzenia są powtórzone w ustawie krajowej. W ustawie z 2013 r. często znajdujemy odsyłanie do treści rozporządzenia i np. w Art. 2 definiującym użyte w ustawie określenia czytamy: „środek ochrony roślin – środek ochrony roślin, o którym mowa w art. 2. ust. 1 rozporządzenia nr 1107/2009”, a więc z aktualną definicją środka ochrony roślin można się zapoznać w rozporządzeniu. Ustawa z 2013 r. nie zawiera też niektórych ważnych postanowień rozporządzenia np. możliwości stosowania dawek obniżonych. Kolejnym dokumentem uzupełniającym treść ustawy 2013 r. jest Krajowy Plan Działania, który określa cele do osiągnięcia oraz sposób ich realizacji w ograniczaniu zagrożenia ze strony pestycydów. Polecieć również należy Dyrektywę 2009/128/WE i dopiero po przestudiowaniu wymienionych dokumentów ma się pełen obraz ustawodawstwa w zakresie ochrony roślin, obowiązujący aktualnie w Polsce i pozostałych krajach unijnych, chociaż pominięte zostały dalsze akty prawne dotyczące m.in. statystyki zużycia środków ochrony roślin i inne.

Nie omawiając zagadnień szczegółowo, czytelnikom „Zagadnień ...” zainteresowanym procedurą dopuszczania środków ochrony roślin do obrotu i stosowania (rejestracją) należy zwrócić uwagę na wprowadzone Rozporządzeniem 1107/2009 i obowiązujące już od ponad dwóch lat nowe formy rejestracji środków, a w tym rejestrację strefową, wzajemne uznawanie oraz import równoległy. Szczególnie wykorzystanie możliwości, jakie daje import równoległy pozwoliło na wprowadzenie na polski rynek dużej liczby środków ochrony roślin, pamiętać jednak należy, że nie zwiększyło to ani liczby substancji czynnych, ani zakresu stosowania środków. Podstawy funkcjonowania wymienionych form rejestracji omówione są w art. 33, 40 i 52 rozporządzenia 1107/2009.

Nowym określeniem wprowadzonym ustawą jest „użytkownik profesjonalny”, którym w rozumieniu ustawy jest „osoba fizyczna, która stosuje środki ochrony roślin w celach innych niż własne niezarobkowe potrzeby, w szczególności w ramach działalności gospodarczej lub zawodowej, w tym w rolnictwie i leśnictwie”.

Ważnym jest, iż „użytkownik profesjonalny” jest zobowiązany do odbycia wymaganych szkoleń, a także jest upoważniony do zakupu środków ochrony roślin zarejestrowanych dla celów profesjonalnych. Dla pozostałej grupy tzw. „użytkowników nieprofesjonalnych” będą produkowane i konfekcjonowane środki ochrony roślin w małych opakowaniach i przeznaczone dla tej grupy użytkowników.

W Art. 35 zawarty jest zapis „Użytkownicy profesjonalni:

1. stosują środki ochrony roślin z uwzględnieniem integrowanej ochrony roślin;
2. w dokumentacji, o której mowa w art. 67 ust. 1 rozporządzenia nr 1107/2009, są zobowiązani do wskazania sposobu realizacji wymagań integrowanej ochrony roślin poprzez podanie co najmniej przyczyny wykonania zabiegu środkiem ochrony roślin”.

Integrowana ochrona roślin została omówiona we wcześniejszych opracowaniach [Pruszyński 2011, Pruszyński i wsp. 2012], a jej ogólne zasady zostały przedstawione w Załączniku III do dyrektywy 128/2009 oraz w rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Natomiast wymagane będą powszechne, dostępne dla użytkowników informacje o występowaniu i nasileniu pojawu organizmów szkodliwych, co będzie stanowiło podstawę do decyzji o podjęciu ochrony uprawy [Pruszyński, Walczak 2010].

Art. 6. ustawy określa zastosowania małoobszarowe środka ochrony roślin, które mają zastosowanie w stosunku do roślin, które nie są powszechnie uprawiane na terenie kraju i uzyskanych z nich produktów, a także w stosunku do organizmów szkodliwych, które występują lokalnie.

Rozporządzenie określające zastosowania małoobszarowe wyda minister właściwy do spraw rolnictwa.

Art. 10–12. ustalają szczegółowe warunki, jakie muszą spełniać podmioty upoważnione przez ministra właściwego do spraw rolnictwa do opracowywania ocen lub uwag wymaganych w procesie dopuszczania środka do obrotu i stosowania.

Ustawa (Art. 13.) zmienia dotychczasowe zasady powoływania członków Komisji do spraw Środków Ochrony Roślin. Osoby kandydujące do Komisji nie mogą współpracować z producentami środków ochrony roślin oraz uczestniczyć w opracowywaniu ocen lub uwag, a w skład Komisji obok przedstawicieli ministerstw rolnictwa, środowiska i zdrowia wejdą: przedstawiciel Rady Izb Rolniczych, organizacji społecznych związanych z ekologią związków zawodowych rolników oraz organizacji pszczelarskich.

Badania skuteczności środków ochrony roślin mogą być prowadzone tylko przez podmioty upoważnione przez Głównego Inspektora, a warunki uzyskania pozwolenia omawia szczegółowo Art.17. ustawy.

Istotną zmianą w stosunku do wcześniejszych ustaleń jest zapis Art. 24., który mówi, że „środek ochrony roślin wprowadzony do obrotu może pozostać w obrocie i być stosowany tylko do końca terminu jego ważności”.

Jest to zapis ważny przede wszystkim dla producentów środków i ich dystrybutorów. Dotychczas, jeżeli środek nie był wykorzystany w okresie jego ważności była możliwość na podstawie wykonanych analiz przedłużenia jego ważności o rok i wykorzystania dla celów rolniczych. Był to dobry zapis, ponieważ trudno jest szczegółowo zaplanować zaopatrzenie w środki ochrony roślin i przy braku wystąpienia określonego organizmu szkodliwego, środki pozostają niewykorzystane. Obecnie nieużyte środki trzeba będzie utylizować, co będzie stratą dla posiadacza środka i rolnika, który mógłby jeszcze dany środek zastosować.

Art. 31-34. omawiają warunki sprzedaży środków ochrony roślin oraz postępowanie ze strony wojewódzkiego inspektora w przypadku stwierdzenia nieprawidłowości, w tym dotyczących zaprawionego ziarna siewnego.

Obowiązkowym do szczegółowego zapoznania się jest Rozdział 4 ustawy „Stosowanie środków ochrony roślin”. To w tym rozdziale wprowadzony jest cytowany wcześniej zapis o stosowaniu środków ochrony roślin z uwzględnieniem integrowanej ochrony roślin, ale także omówione są strefy buforowe, ograniczenia w stosowaniu środków ochrony roślin jeżeli stwarzają one zagrożenie dla człowieka, obowiązek przechowywania dokumentacji prowadzonych zabiegów przez okres trzech lat oraz konieczność uzasadnienia wykonania zabiegu przy stosowaniu integrowanej ochrony roślin.

Art. 38. omawia stosowanie środków ochrony roślin przy użyciu sprzętu agrolotniczego. Należy zwrócić uwagę, że zabiegi agrolotnicze są praktycznie ograniczone tylko do szczególnych przypadków, ochrona lasów, i wymagają zatwierdzenia przez wojewódzkiego inspektora.

Art. 40. nakłada na ministra właściwego do spraw rolnictwa obowiązek określenia w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw środowiska w drodze rozporządzeń m.in.:

1. minimalnych odległości od określonych miejsc lub obiektów po uwzględnieniu, których można stosować środki ochrony roślin;
2. warunków atmosferycznych, w jakich można stosować środki ochrony roślin;
3. minimalnej powierzchni, na której można stosować środki ochrony roślin przy użyciu sprzętu agrolotniczego;
4. warunków stosowania środków ochrony roślin w odległości mniejszej od zbiorników i cieków wodnych, niż szerokość strefy buforowej;
5. sposobu oceny stopnia ograniczenia znoszenia środków ochrony roślin na obiekty nie będące celem zabiegu, podmioty dokonujące oceny oraz sposób udostępniania wyników;

a także rozporządzeń opracowanych przez ministra właściwego do spraw rolnictwa samodzielnie określających sposób:

1. przechowywania środków ochrony roślin;
2. ich przygotowania do zastosowania;
3. postępowania z resztkami cieczy użytkowej;
4. postępowania podczas czyszczenia sprzętu przeznaczonego do stosowania środków ochrony roślin; oraz
5. wymagania co do obiektów, w których są przechowywane środki ochrony roślin;
6. sposób ostrzegania o zamiarze przeprowadzenia zabiegu.

Art. 41. określa warunki, jakie musi spełnić użytkownik, który stosuje środki ochrony roślin przeznaczone dla użytkowników profesjonalnych.

Analiza Art. 42. treść, którego dotyczy usług doradczych oraz rozdziału 7 „Szkolenia w zakresie ochrony roślin” została przedstawiona w dalszej części tego opracowania.

Art. 43-46 dotyczą uprawnień wojewódzkiego inspektora w przypadku stwierdzenia nieprawidłowości w posiadaniu środków ochrony roślin oraz zaprawionego materiału siewnego, natomiast Art. 47. poświęcony jest warunkom opracowania i celów, jakie ma spełniać Krajowy Plan Działania. Należy przypomnieć, że tak jak napisano wcześniej Krajowy Plan Działania jest ważnym dokumentem nakreślającym realizację działań na rzecz ograniczenia ryzyka związanego ze stosowaniem środków ochrony roślin oraz podmioty, które będą w te działania zaangażowane.

Obszerny rozdział 5. „Potwierdzenie sprawności technicznej sprzętu przeznaczonego do stosowania środków ochrony roślin” reguluje zagadnienia obowiązkowych badań technicznych sprzętu oraz warunki prowadzenia działalności gospodarczej w zakresie potwierdzania sprawności technicznej tegoż sprzętu. W tym obszarze również należy oczekiwać rozporządzenia ministra właściwego do spraw rolnictwa określającego szczegółowe wymagania dotyczące przeglądu oraz prowadzenia działalności gospodarczej w tym zakresie.

Rozdział 6. ustawy zatytułowany „Integrowana produkcja roślin” zawiera artykuły ustalające procedurę i warunki uzyskania certyfikatu i prowadzenia upraw zgodnie z zasadami integrowanej produkcji.

Nadzór nad integrowaną produkcją sprawują Główny i Wojewódzcy Inspektorzy Ochrony Roślin i Nasiennictwa, natomiast nowym zapisem jest utworzenie jednostek certyfikujących integrowaną produkcję.

Do tej pory za uznawanie integrowanej produkcji odpowiedzialne były Wojewódzkie Inspektoraty i one nadal mogą pełnić tę funkcję przy braku upoważnionych podmiotów certyfikujących, ale tam, gdzie takie podmioty uzyskały upoważnienie one przejmują nadzór nad integrowaną produkcją. Mając na uwadze fakt wieloletniego już prowadzenia integrowanej produkcji na terenie całego kraju ustalenia tego rozdziału ustawy powinny zainteresować pracowników doradztwa rolniczego.

Pomimo późniejszego omówienia wszystkim zainteresowanym organizacją i prowadzeniem szkoleń należy polecić szczegółowe zapoznanie się z Rozdziałem 7 ustawy.

Najbliższe miesiące i lata będą okresem bardzo wzmożonej działalności szkoleniowej i pracownicy doradztwa rolniczego będą w tym procesie zaangażowani, tym bardziej, że przejmą prowadzenie rejestracji i sygnalizacji pojawu organizmów szkodliwych oraz doradztwo w zakresie integrowanej ochrony roślin.

Nowym obowiązkiem ministra właściwego do spraw rolnictwa stało się gromadzenie informacji o zatruciach środkami ochrony roślin w stosunku do ludzi oraz pszczół. Zebrane materiały będą udostępnione na stronie internetowej ministra, natomiast brak jest informacji o formalnym zgłaszaniu zatruc pszczół i procedury przyjmowania takiego zgłoszenia.

Dalsze rozdziały ustawy dotyczą opłat, przepisów karnych, zmian w obowiązujących przepisach oraz przepisów końcowych, natomiast niewielka jest liczba opublikowanych opracowań dotyczących ustawy [np. Matyjaszczyk 2013], jak również dopiero rozporządzenia ministra właściwego do spraw rolnictwa uszczegółowią i wyjaśnią wiele zagadnień.

3. Doradztwo i upowszechnienie wiedzy w ochronie roślin

W 1995 roku uchwalona została nowa ustawa o Ochronie roślin [Ustawa 1995], na mocy której utworzona została na bazie dotychczasowych Stacji Kwarantanny i Ochrony Roślin, Państwowa Inspekcja Ochrony Roślin, połączona później z Inspekcją Nasienną. Utworzenie Inspekcji było spełnieniem przez Polskę wymagań Międzynarodowej Konwencji Ochrony Roślin, ale co najważniejsze, Inspekcja stała się organem kontrolnym, natomiast doradztwo z zakresu ochrony roślin miały przejąć Ośrodki Doradztwa Rolniczego [Stachowicz 2000].

Była to bardzo poważna zmiana, ponieważ od początku istnienia funkcje doradcze w zakresie ochrony roślin spełniali pracownicy Stacji Ochrony Roślin [Pruszyński 2008, Pruszyński i wsp. 1990].

Następne lata nie przyniosły jednak zasadniczych zmian. Producenci zwyczajowo po porady udawali się do pracowników Inspekcji, natomiast pracownicy ODR-ów przygotowywali siebie i producentów do nowych obowiązków po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej. Stan ten potwierdziło zorganizowane w 2000 roku przez Komitet Ochrony Roślin ogólnopolskie Sympozjum poświęcone doradztwu w zakresie ochrony roślin oraz wyniki ankiety przeprowadzonej przez pracowników Instytutu Ochrony Roślin.

Z analizy 282 wypełnionych i dostarczonych do IOR ankiet wynikało, że 72,7% ankietowanych korzystało z porad u pracowników Inspekcji Ochrony Roślin, 66,3% u WODR, 64,9% u dystrybutorów środków ochrony roślin, 27% u instruktorów służb plantacyjnych, 25% u przedstawicieli producentów środków ochrony roślin oraz 17,7% u pracowników instytutów branżowych [Pruszyński 2000]. Należy jednak zwrócić uwagę na wzrastający udział porad udzielanych przez pracowników doradztwa rolniczego oraz na co wskazują wyniki ankiety korzystanie przez producentów z porad uzyskiwanych w różnych instytucjach. Całość materiałów z Sympozjum została opublikowana w tomie 40 zeszyt I Wydawnictwa Progres in Plant Protection /Postępy w Ochronie Roślin.

Na tle bardzo powolnego przejmowania obowiązków doradczych z zakresu ochrony roślin przez ODR-y, bardzo pozytywnym przykładem jest Wojewódzki Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Poznaniu, który od wielu lat prowadzi szkolenia w zakresie ochrony roślin oraz przygotowuje doradców specjalizujących się w ochronie roślin [Błochowiak, Pruszyński 2013]. Z podejmowanych przez WODR w Poznaniu inicjatyw należy wymienić:

- szkolenie specjalistów doradztwa z zakresu ochrony roślin;
- wdrażanie i upowszechnianie systemów wspomagania decyzji o potrzebie podejmowania zabiegu;
- zakup stacji meteorologicznych;

- informowanie na portalu internetowym o konieczności podejmowania zabiegów ochronnych;
- upowszechnianie zasad integrowanej ochrony roślin;
- upowszechnianie systemu integrowanej produkcji.

Z inicjatywy Poznańskiego Oddziału Centrum Doradztwa Rolniczego opracowano i wydano broszurę upowszechnieniową „Integrowana ochrona roślin w zarysie” [Pruszyński i wsp. 2012], jak również pracownicy ODR uczestniczą w rozwiązywaniu problemów transferu innowacji w zakresie ochrony roślin [Wolny, Jaworski 2009]. Ważną pracę wykonują pracownicy szkolnictwa wyższego, tym bardziej, że mają oni wpływ na prawidłowe przygotowanie do pracy w doradztwie studentów swoich uczelni [Dąbrowski 2000, 2006].

Przedstawiona sytuacja powinna ulegać bardzo szybkim zmianom. Zapisy Dyrektywy 2009/128/WE oraz polskiej ustawy o środkach ochrony roślin nakładają na pracowników ODR-ów bardzo poważne obowiązki obejmujące przygotowanie się do doradztwa w zakresie ochrony roślin, a szczególnie ochrony integrowanej, przygotowanie specjalistów i organizację szkoleń z zakresu integrowanej ochrony roślin dla producentów rolnych oraz prowadzenie monitoringu pojawu i nasilenia organizmów szkodliwych i ich wrogów naturalnych [Rzeźnicki 2013].

Można jednocześnie mówić o zrozumieniu dla potrzeby podjęcia tej tematyki ze strony pracowników doradztwa. Coraz większa ich liczba uczestniczy w Studiach Podyplomowych z zakresu integrowanej ochrony i otrzymuje uprawnienia do prowadzenia szkoleń producentów rolnych z tego zakresu. To bardzo ważne dla przyszłości rozwoju integrowanej ochrony roślin w Polsce.

Rozważając przyszły zakres obowiązków pracowników Doradztwa Rolniczego to można uogólnić go do:

- przygotowanie się do pełnienia funkcji doradczych w zakresie ochrony roślin zgodnie z wymogami Zrównoważonego Stosowania Pestycydów, w tym integrowanej ochrony roślin;
- tworzenie warunków i prowadzenie szkoleń m.in. dla producentów rolnych, dystrybutorów i użytkowników środków ochrony roślin;
- tworzenia warsztatu pracy dającego możliwość zabezpieczenia potrzeb producentów i innych grup związanych z ochroną roślin w aktualne zalecenia i porady dotyczące stosowania integrowanej ochrony roślin.

Ad. 1. Art. 42 ustawy o środkach ochrony roślin [Ustawa 2013] stanowi: „Usługi doradcze dotyczące metod ochrony roślin w zakresie realizacji wymagań integrowanej ochrony roślin oraz stosowania środków ochrony roślin, w tym wykonywane w ramach działalności marketingowej, mogą być świadczone przez osoby, które:

- 1) ukończyły szkolenie w zakresie doradztwa dotyczącego środków ochrony roślin potwierdzone zaświadczeniem o ukończeniu tego szkolenia, z zastrzeżeniem art. 64 ust. 4, 5, 7 i 8, natomiast: p. 2 art. 42 dotyczy uznania ukończenia

szkolenia w krajach członkowskich UE nie wcześniej jednak niż przed upływem 5 lat, natomiast zakres szkoleń jest podany w Załączniku I dyrektywy 2009/128/WE.

Natomiast w Rozdziale 7 ustawy z 2013 r. zatytułowanym „Szkolenia w zakresie środków ochrony roślin” w art. 64 p. 2. czytamy: „Szkolenia w zakresie doradztwa dotyczącego środków ochrony roślin w zakresie stosowania środków ochrony roślin i w zakresie integrowanej produkcji roślin obejmują:

1. szkolenia podstawowe,
2. szkolenia uzupełniające dla osób, które ukończyły szkolenie podstawowe.

Ważny jest p. 4 tego artykułu, który stanowi, że szkolenia podstawowe w zakresie doradztwa nie są wymagane od osób, które posiadają zaświadczenie wydane przez szkołę ponadgimnazjalną lub szkołę wyższą stwierdzające, że w dokumentacji przebiegu nauczania tej osoby zostały uwzględnione wszystkie zagadnienia ujęte w programie szkolenia w danym zakresie lub kwalifikacje wymagane dla osób prowadzących szkolenia w zakresie integrowanej produkcji roślin.

Należy jeszcze zacytować p. 7 tego artykułu, wg którego „Szkolenie podstawowe i uzupełniające w zakresie doradztwa nie jest wymagane od: „pracowników naukowych szkół wyższych lub instytutów badawczych, jeżeli do zakresu obowiązków tych pracowników naukowych należy prowadzenie zajęć dydaktycznych, badań naukowych lub prac rozwojowych z zakresu rolnictwa, ogrodnictwa lub leśnictwa.

W tym miejscu należy odnieść się do programów nauczania szkół ponadgimnazjalnych i wyższych w obszarze ochrony roślin. 8 grudnia 2010 r. Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi Pan Marian Zalewski zwrócił się do Rektorów Wyższych Szkół Rolniczych z zapytaniem na ile realizowane programy nauczania odpowiadają wymaganiom zapisów Dyrektywy 2009/128/WE. Głos w tej sprawie zabrał Komitet Ochrony Roślin PAN, który w swym stanowisku napisał: „Ze względu na obowiązujące wymogi formalne dotyczące nabycia uprawnień doradcy, przy obecnej strukturze planów i programów nauczania na uczelniach rolniczych, spełnienie szczegółowych wymagań Załącznika III do dyrektywy 2009/128/WE wydaje się niemal niemożliwe. Potrzeba w tym celu podwojenia liczby godzin ze studentami z przedmiotów wymienionych przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi”.

Przy braku działań ze strony odpowiedzialnych resortów inicjatywę podjęli pracownicy naukowcy Uniwersytetów Rolniczych i już obecnie utworzone zostały kierunki studiów lub specjalności na Uniwersytecie Rolniczym w Krakowie: „Agroekologia i ochrona roślin”, Uniwersytecie Przyrodniczym w Lublinie: „Integrowana ochrona roślin” oraz w Uniwersytetach Przyrodniczych w Poznaniu

i we Wrocławiu: „Medycyna Roślin”. Jest to duża gwarancja dotarcia do jednostek administracyjnych ochrony roślin dobrze przygotowanej grupy specjalistów.

Ad. 2. Punkt 8 preambuły dyrektywy 2009/128/WE stanowi „Jest kwestią zasadniczą, by państwa członkowskie stworzyły systemy szkoleń, zarówno początkowych, jak i uzupełniających dla dystrybutorów, doradców i profesjonalnych użytkowników pestycydów oraz systemy certyfikacji do rejestracji takich szkoleń ...”.

W ustawie o środkach ochrony roślin [Ustawa 2013] szkoleniom w zakresie środków ochrony poświęcony jest Rozdział 7.

Natomiast w Krajowym Planie Działania w Działaniu I Zadaniu 7: „Rozwój profesjonalnego doradztwa w ochronie roślin” przewidziane jest utworzenie systemów cyklicznych, specjalistycznych szkoleń dla doradców oraz zorganizowanie cyklu seminariów, konferencji, pokazów najlepszych praktyk i doświadczeń polowych w zakresie ochrony roślin. Zakłada się również przygotowanie i przekazywanie doradcom wyników badań naukowych, materiałów informacyjnych, szkoleniowych oraz systemów wspomaganie decyzji.

Realizację powyższych działań powierza się Centrum Doradztwa Rolniczego oraz instytutom badawczym i uczelniom rolniczym.

Natomiast Działanie 2 w Krajowym Planie Działania dotyczy modyfikacji systemu szkoleń dla profesjonalnych użytkowników oraz sprzedawców i doradców.

W ramach tego Działania przewiduje się opracowanie jednolitych materiałów szkoleniowych, przeprowadzenie kampanii informacyjnej oraz objęcie obowiązkowymi szkoleniami nowych grup zawodowych.

Pisząc o szkoleniach należy podkreślić, że obowiązkowe szkolenia dla wykonawców zabiegów ochrony roślin wprowadziła ustawa o ochronie roślin uprawnych z 1995 r. Za organizację i przebieg tych szkoleń odpowiedzialna jest Państwowa Inspekcja Ochrony Roślin i Nasiennictwa i według Informacji o realizacji zadań przez PIORIN w roku 2011 przeszkolono ponad 68 tys. uczestników, głównie w zakresie stosowania środków ochrony roślin przy użyciu opryskiwaczy.

Ad. 3. Niezależnie od doradztwa oraz organizacji szkoleń poważnym obowiązkiem spoczywającym na pracownikach Ośrodków Doradztwa Rolniczego będzie zabezpieczenie profesjonalnych użytkowników w bieżące informacje dotyczące stanu fitosanitarnego upraw oraz realizacji zabiegów ochrony roślin zgodnie z zasadami integrowanej ochrony [Pruszyński 2011, Pruszyński, Walczak 2010]. Chodzi tu o sygnalizowane wcześniej przejęcie przez ODR rejestracji pojawu, nasilenia występowania oraz sygnalizowania potrzeby zabiegów ochroniarskich [Rzeźnicki 2013]. Pomocne tu będą systemy wspomaganie decyzji o potrzebie wykonania zabiegów ochrony roślin oraz internetowe platformy informatyczne dotyczące integrowanej ochrony roślin [Rzeźnicki 2013].

4. Podsumowanie

Wejście w życie ustawy o środkach ochrony roślin [Ustawa 2013] było od dawna oczekiwane, a niektóre zapisy poprzez wcześniejsze przyjęcie przez Unię Europejską Rozporządzenia 1107/2009/WE oraz Dyrektywy 2009/128/WE obowiązywały w polskim ustawodawstwie już od trzech lat. Dlatego też, choć nie zawsze w pełni upowszechnione, niektóre zmiany, np. możliwość stosowania niższych dawek, znane były w środowisku ochroniarzy [Matyjaszczyk 2011]. Nie w pełni natomiast zostały zrealizowane zapisy ustawy o ochronie roślin uprawnych z 1995 r., przede wszystkim dotyczące przejścia przez ODR-y zadań doradztwa.

Rozporządzenie 1107 nakłada też dodatkowe obowiązki na Państwową Inspekcję Ochrony Roślin i Nasiennictwa [Kłós 2013]:

- kontrolę podmiotów produkujących środki ochrony roślin;
- kontrolę reklamy środków ochrony roślin;
- kontrolę przestrzegania stosowania zasad integrowanej ochrony roślin.

Te nowe zadania oraz wcześniejsze obowiązki jeszcze bardziej ograniczą udział pracowników Inspekcji w działaniach pozakontrolnych i wymuszą konieczność przejścia wielu zadań dotyczących problematyki ochrony roślin przez pracowników doradztwa rolniczego.

Mając na uwadze potrzebę jednoczesnego podjęcia działań we wszystkich województwach należałoby oczekiwać od Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie inicjatywy w opracowaniu obowiązującego wszystkich harmonogramu działań.

W dyrektywie 2009/128/WE dwukrotnie podniesiona jest kwestia wykorzystania instrumentów finansowych w realizacji wdrażania integrowanej ochrony roślin. Do tej pory brak takich inicjatyw ze strony administracji centralnej.

Wdrożenie i upowszechnienie integrowanej ochrony roślin będzie wymagało zaangażowania i wsparcia ze strony wielu instytucji działających na rzecz polskiego rolnictwa i ochrony roślin. Od władz administracyjnych i samorządowych należy oczekiwać zabezpieczenia środków na rozwój badań naukowych, zabezpieczenia funkcjonowania Ośrodków Doradztwa Rolniczego i Inspekcji Ochrony Roślin i Nasiennictwa z uwzględnieniem wzmocnienia kadrowego, pomocy i wsparcia w organizowaniu nowych kierunków studiów i zmianach programów nauczania, wsparcia w organizowaniu szkoleń, a także zabezpieczenia wsparcia finansowego na rozwój i upowszechnianie metod biologicznych i innych nie chemicznych.

Od nauki należy oczekiwać przyspieszenia badań nad opracowaniem nowych wartości progów szkodliwości z uwzględnieniem znaczenia oporu środowiska i czynników klimatycznych, opracowania systemów wspomaganie decyzji,

opracowania metodyk integrowanej ochrony roślin oraz udziału w szkoleniach szczególnie osób upoważnionych do prowadzenia zajęć z zakresu integrowanej ochrony roślin.

Tak więc doradztwo nie jest jedynym odpowiedzialnym za proces wdrażania i upowszechniania integrowanej ochrony roślin, ale na pewno w tym procesie powinno odgrywać podstawową rolę.

LITERATURA

1. Błochowiak A., Pruszyński S. (2013): Aktualne problemy ochrony roślin w Polsce. Część II. Ustawodawstwo, rejestracja, sygnalizacja i prognozowanie pojawu agrofagów, doradztwo w zakresie ochrony roślin, nadzorowanie realizacji ochrony roślin. Prog. Plant Prot./Post. Ochr. Roślin 53 (1): 176–181.
2. Dąbrowski Z. T. (2000): Konieczność zmian w opracowywaniu i wdrażaniu integrowanych metod ochrony roślin. Prog. Plant Prot./Post. Ochr. Roślin 40 (1): 334–342.
3. Dąbrowski Z. T., Hurej M., Kopczyńska-Linkiewicz D., Łagowska B., Mańka M., Rzeźnicki R., Wiech K., Wolny S. (2013): Zmiany w programach nauczania ochrony roślin w perspektywie wdrażania Dyrektywy 2009/128/WE. 53 Sesja Nauk. IOR–PIB. Poznań 2–8 luty 2013. Streszczenia: 59–60.
4. Kłos T. (2013): Zadania PIORIN w nadzorze nad integrowaną ochroną roślin. 53 Sesja Naukowa IOR–PIB. Poznań 2–8 luty 2013. Streszczenia: 33–34.
5. Matyjaszczyk E. (2011): Stosowanie obniżonych dawek środków ochrony roślin w Polsce – aktualny stan prawny. Zagadnienia Doradztwa Rolniczego 4: 103–108.
6. Matyjaszczyk E. (2011): Analiza zmian ustawodawstwa z zakresu ochrony roślin pod kątem bezpieczeństwa żywności, ludzi i środowiska. Rozprawy Naukowe IOR–PIB. Poznań: 130 ss.
7. Matyjaszczyk E. (2013): Nowa ustawa z brakami Top Agrar 5: 65–67.
8. Pruszyński S. (2000): Doradztwo i upowszechnienie postępu w ochronie roślin. Prog. Plant Prot./Post. Ochr. Roślin 40 (1): 300–307.
9. Pruszyński S. (2008): Ochrona roślin rolniczych w Wielkopolsce w XX wieku. Rocznik Muzeum Narodowego Rolnictwa i Przemysłu Rolno-Spożywczego w Szreniawie. T. 25: 292–358.
10. Pruszyński S. (2011): Integrowana ochrona roślin – wyzwanie dla rolników, służb doradczych i nauki. Zagadnienia Doradztwa Rolniczego 2: 49–65.
11. Pruszyński S., Wolny S. (2009): Przewodnik Dobrej Praktyki Ochrony Roślin. Wyd. IOR–PIB. Poznań: 89 ss.
12. Pruszyński S., Walczak F. (2010): Monitoring agrofagów – podstawa integrowanej ochrony roślin. Zagadnienia Doradztwa Rolniczego 4: 5–20.
13. Pruszyński S., Pruszyński G. (2013): Zrównoważone stosowanie pestycydów. Zagadnienia Doradztwa Rolniczego 2: 23–39.
14. Pruszyński S., Bartkowski J., Czarnik W. (1990): Terenowa służba ochrony roślin w Polsce na tle jej zadań. Mat. XXX Sesji Nauk. Inst. Ochr. Roślin. Cz. I referaty: 157–164.

15. Pruszyński S., Bartkowski J., Pruszyński G. (2012): Integrowana ochrona roślin w zarysie. Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie. Oddział w Poznaniu: 56 ss.,
16. Rzeźnicki B. (2013): Upowszechnienie ogólnych zasad integrowanej ochrony roślin. Mat. 56 Ogólnopolskiej Konferencji Ochrony Roślin Sadowniczych 14–15.02.2013. Instytut Ogrodnictwa. Skierniewice: 7–9.
17. Stachowicz T. (2000): Służba ochrony roślin oraz obecne miejsce inspekcji ochrony roślin w upowszechnianiu postępu i doradztwie. Prog. Plant Prot./Post. Ochr. Roślin. 40 (1): 308–314.
18. Wolny S., Jaworski R. (2009): Transfer innowacji w zakresie ochrony roślin do praktyki rolniczej i ogrodniczej. Prog. Plant Prot./Post. Ochr. Roślin. 49 (3): 1159–1167.
19. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/128/WE z dnia 21 października 2009 r. ustanawiająca ramy wspólnotowego działania na rzecz zrównoważonego stosowania pestycydów. Dz. Urz. UE L. 309 z 24.02.2009 r.
20. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady nr 1107/2009/WE z dnia 21 października 2009 r. dotyczące wprowadzania do obrotu środków ochrony roślin. Dz. Urz. U.E z 24.11.2009, Nr L. 309 z 24.11.2009.
21. Ustawa o ochronie roślin uprawnych z dnia 12 lipca 1995 r. (Dz. U. 1995 Nr 90, poz. 446).
22. Ustawa o środkach ochrony roślin z dnia 8 marca 2013 r. Dz. Urz. Rz. P. z dnia 12 kwietnia 2013 r. Poz. 455.
23. Krajowy Plan Działania na rzecz ograniczenia ryzyka związanego ze stosowaniem środków ochrony roślin na lata 2013–2017. Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Warszawa: 72 ss.

e-mail: g.pruszynski@iorpib.poznan.pl